

LAKOSSÁGI REZSITÁMOGATÁS A FIT FOR 55-BŐL?

Írta: Pej Zsófia, Győri Kata

Lektorálta: dr. Bart István, Méhes Martina

1. Bevezetés

Az Energiaklub az Institute for European Environmental Policy által vezetett „[Zöld és méltányos energiaadókat!](#)” projekt keretében átfogó modellezés segítségével kívánja bemutatni a „szennyező fizet elv” gyakorlatba ültetésére vonatkozó tervek társadalmi-gazdasági hatásait. Jelen tanulmány a modelleredmények alapján az Energiaadó-irányelv¹ reformjának és a kibocsátáskereskedelmi rendszer² (ETS) épületekre és közlekedésre való tervezett kiterjesztésének háztartásokra gyakorolt hatásait járja körbe, a hazai helyzetre fókuszálva. **A vizsgálat célja az volt, hogy meghatározzuk azokat a szakpolitikai lehetőségeket, amelyek biztosítják, hogy a reformok erősítsék és ne aláássák a társadalmi igazságosságot.**

A modellt a Basque Center for Climate Change és a Gondolkozz Fenntarthatóan Hálózat (Think Sustainable Network, TSE) szakértői dolgozták ki a Laudes Alapítvány támogatásával. Bővebben lásd a 7. pontban.

Amennyiben tisztában van a Zöld Megállapodás 2021 júliusában közzétett részletes javaslatcsomagjával (Irány az 55!), a fent említett eszközök sajátosságaival, ugorjon a 2. ponthoz.

Az Európai Unió a Zöld Megállapodás részeként az ún. Európai Klímarendelemben rögzítette a 2050-re elérendő klímasemlegesség célját, melynek eléréshez tagországainak a következő évtizedekben jelentős mértékben csökkenteniük kell az üvegházhatást okozó gázok kibocsátását. A klímasemlegesség felé vezető útra az EU egy köztes célként 2030-ig a korábbi 40% helyett 55%-kal kívánja az üvegházhatású gáz emisszióját csökkenteni az 1990-es képest.

Az ambiciózusabb célok elérése a minden tagállamtól nagyobb erőfeszítést kíván, ezért 2021 júliusában az Európai Bizottság bemutatta az ún. „Fit for 55”, magyarul „Irány az 55!” átfogó és összefüggő klímavédelmi javaslat-csomagját, mely összefoglalja a 2030-ra kitűzött kibocsátási cél eléréséhez szükségesnek tartott 17 féle beavatkozást, köztük az EU kibocsátáskereskedelmi rendszerének (Emissions Trading System, avagy ETS) kiterjesztését és az energiaadó irányelv (Energy Taxation Directive, ETD) módosítását.

Mindezidáig a közlekedés és az épületenergetikai szektorok terén nem sikerült érdemi kibocsátás-csökkentést elérni, holott ezek 21%-ban³, illetve 36%⁴-ban felelősek az EU üvegházhatású gáz kibocsátásaiért. Holott az épületekben felhasznált, erőművekből származó energia a kibocsátáskereskedelmi rendszer hatálya alá tartozik.

Érdekesség: a jelenlegi energiaadó-irányelv előírásai alól mentesül például a súlyosan szennyező hajózás és légi közlekedés is (kivéve a magán-célú). A legtöbb nyugat-európai ország extra kedvezményeket is kapott.

¹ A Tanács 2003/96/EK irányelve (2003. október 27.) az energiatermékek és a villamos energia közösségi adóztatási keretének átszervezéséről

² Az Európai Parlament és a Tanács 2003/87/EK irányelve (2003. október 13.) az üvegházhatást okozó gázok kibocsátási egységei Közösségen belüli kereskedelmi rendszerének létrehozásáról

³ <https://www.statista.com/statistics/1171183/ghg-emissions-sector-european-union-eu/>

⁴ Ready for carbon neutral by 2050? Assessing ambition levels in new building standards across the EU, BPIE, 2022

A Fit for 55 részeként a Bizottság az Energiaadó-irányelv (ETD) felülvizsgálatát azzal a céllal kezdeményezte, hogy az egyes típusú energiatermékek adóztatása összhangba kerüljön az 2030-as klímacélokkal, mivel a jelenleg érvényben lévő Energiaadó-irányelv nem ösztönzi megfelelően az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának csökkentését, az energiahatékonyságot és az energiahatékonysági irányelvek alkalmazását. A tagállamok nagy része magától is magasabb adószinteket határoz meg, így jelenleg alig van ösztönző hatása.

Az irányelv módosítással 2023-tól az EU magasabb minimum adókat írna elő a tagállamai számára, mely lépcsőzetesen, 10 év alatt érné el az előirányzott szinteket. Az új minimum az egyes tüzelőanyagok adóját az eddig hatályban lévő volumen alapú megállapítás helyett annak energiatartalmától és egységnyi szén-dioxid kibocsátásának mértékétől függően határozná meg. Az adó hatálya alá tartozó energiahordozók köre is kiszélesedik (bekerülnek például a különböző típusú biogázok), és egy sor mentességet és kedvezményt is eltörölnék (például a jövőben az Unión belüli légi közlekedésben - kivéve a kizárólag áru fuvarozásra szolgáló járatokat - használt energiatermékekre és villamos energiára adót kell kivetni, országok egyéni mentességei).

Az irányelv módosítás egyik fő célja, hogy véget vessen a jelenlegi, torzító hatású adóztatásnak és az energiaadó alapját az energiatermékek és a villamos energia energiaértéke, valamint környezeti teljesítménye képezze. Az adóbevételek felhasználásáról a tagállamok döntenek, és törekedhetnek a méltányosságra azáltal, hogy az adóbevételeket a társadalmi hatások enyhítésére használják fel. Emellett az irányelv kimondja, hogy valamennyi tagállam adómentességet biztosíthat a kiszolgáltatott helyzetben lévő háztartások számára.

A lakossági kibocsátások további csökkentéséhez az EU jelenlegi ipari kibocsátókat érintő kibocsátáskereskedelmi rendszerét (ETS) kiterjesztené a közlekedésre és az épületekre. A kiterjesztett kereskedelmi rendszer a jövőben ETS2 nevet viselné és a továbbiakban a nagy kibocsátók (erőművek, ipari szektor) mellett kvótavásárlási kötelezettséget írna elő a lakossági közvetlenül érintő területekre is.

Az ETS kiterjesztésével és az Energiaadó-irányelv módosításával szükségképpen megdrágulna a lakosság által fogyasztott benzin, gázolaj és gáz. Ezért a csomag számos kritikát kapott a megjelenése óta a tagállamoktól, szerintük ugyanis egyes háztartásoknak túl nagy pénzügyi terhet jelentenek majd az intézkedések miatt megnövekedett energiaköltségek. Fontos azonban szem előtt tartani, hogy a 2030-as 55%-os cél és a 2050-ös klímasegélyesség eléréshez (mely utóbbit Magyarország is törvénybe foglalta) drasztikus fellépés és jelentős beruházások szükségesek, illetve minden szereplő közös erőfeszítésére szükséges lesz. Elengedhetetlen, hogy a zöld átállás igazságos módon történjen, a folyamat során hátrányosan érintett csoportok kompenzálása és támogatása minden esetben biztosított legyen, azonban a szennyezések környezeti káráinak szennyezők általi megfizetése helyes megközelítés, a karbonadók elvitatása nem jogos.

A javasolt új ösztönzők hatása nagymértékben attól függ, hogyan kívánják a tagállamok felhasználni az ezekből származó bevételeket (pl. a jelenleg érvényben lévő kibocsátáskereskedelmi rendszer éves bevételei). A bevételek egy részét felhasználhatják például a háztartások (különösen az alacsony jövedelmű háztartások) átalányösszeggel történő kompenzálására. Az energiaadóból származó bevétel egy részének hatékony újraelosztásával jórészt minimalizálni lehet a háztartásokra gyakorolt hatást.

A háztartások növekvő kiadásainak ellensúlyozását a Fit for 55 csomag a 72,2 milliárd eurós Social Climate Fund (SCF) vagyis a Szociális Klímaalap létrehozásával oldaná meg. A SCF pénzügyi forrásaihoz való hozzájárulás és részesedés mértéke tagállamonként eltérő, a részesedés mértékét az adott ország bruttó nemzeti jövedelemindexe, szén-dioxid-kibocsátása, illetve a lakosságon belüli rászoruló aránya határozza meg. Az alap finanszírozását az EU tagországok a tervek szerint a kiterjesztett ETS rendszerből befolyó jövedelmek 25%-ából fedeznék. A forrás 25%-a a lakosság azon része között kerülne kiosztásra, akikre a Fit for 55 csomag intézkedéseiből adódó energiaár-növekedés aránytalanul nagy terhet jelent, a fennmaradó kerettel pedig olyan beruházásokat támogathatnak majd a tagországok, melyek az épületek energiahatékonyságát növelnék, javítanák a karbonsemleges közlekedési eszközökhöz

ENERGIACLUB

SZAKPOLITIKAI INTÉZET
MÓDSZERTANI KÖZPONT

ZÖLD ÉS IGAZSÁGOS ENERGIAADÓKAT!

való hozzáférést, csökkentve ezzel a lakossági fogyasztásból adódó kibocsátásokat. A tagállamok közül lennének nettó befizetők és nettó haszonélvezők - Magyarország ez utóbbiak közé tartozna, de hozzá kell tenni, hogy a SCF forrásai mellé ugyanakkora mértékű hazai források is hozzá kell tenni. 2025-32 között Magyarország számára maximum kb. 3,13 Milliárd EUR áll rendelkezésre SCF juttatásként a rendelettervezet⁵ szerint.

Kérdéses azonban, hogy elég lesz-e a Szociális Klímaalap a Fit for 55-ből adódó társadalmi egyenlőtlenségek kiegyenlítésére, a források a tagállamok között igazságosan lesznek-e elosztva, egyáltalán egyes háztartásoknak valóban növekvő energiaköltségekkel kell-e majd számolniuk a változások hatályba lépésével. Nem szabad elfelejtenünk azonban az egyéb forráslehetőségekről, amelyek fejlesztésekre fordíthatók - ezzel potenciálisan csökkentve a szennyező forrásokra és szektorokra kivetett adók terheit, pl. a Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszköz, a Modernizációs Alap, a Strukturális Alapok stb.

⁵ Az Európai Bizottság javaslata a Szociális és Klímaalap létrehozására vonatkozó rendeletről

2. Módszertan

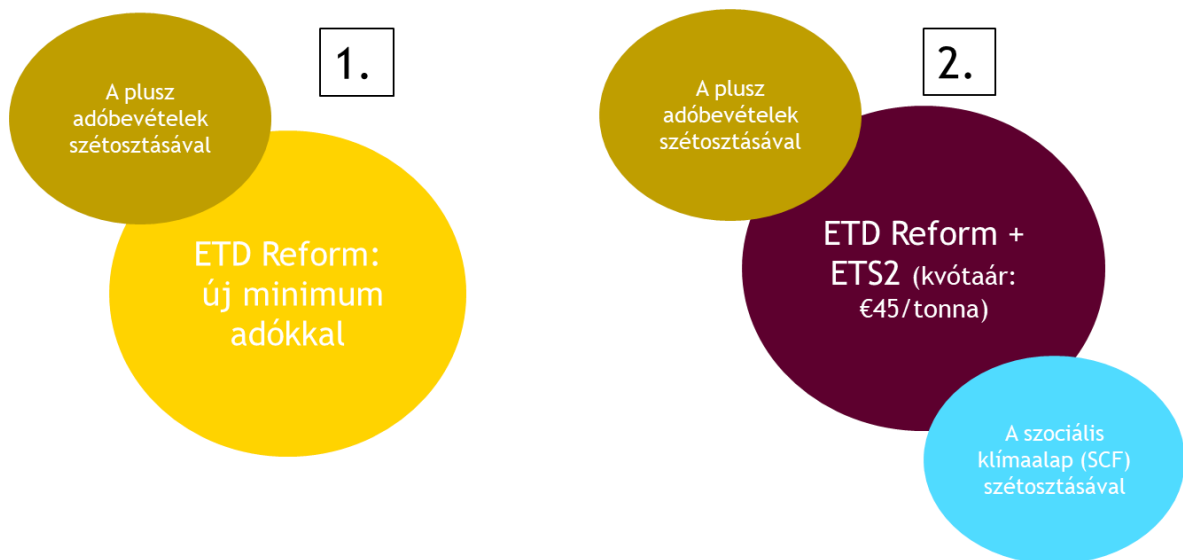
A vizsgálat fókuszja az, hogy a háztartások jólétét hogyan befolyásolnák az energiatermékeket érintő növekvő terhek miatt megváltozó kiadások - és az ennek kompenzálására nyújtott jövedelem-támogatások. Hangsúlyozzuk, hogy emellett az Irány az 55%! csomag többi elemének is lesznek társadalmi-gazdasági hatásai, amelyeket azonban a modellünk nem tud számításba venni.

A háztartások kiadásainak változását, vagyis a rendelkezésre álló szabadon felhasználható jövedelem változását mutatja a modell. Például egy 1%-os pozitív jóléti hatás azt jelenti, hogy az adott kategóriába tartozó átlagos háztartás a jelenlegi kiadási szintjének 1%-ával megegyező összegben részesül az intézkedés előnyeiből; egy 1%-os negatív hatás azt jelenti, hogy a háztartásnak mostantól a jelenlegi kiadási szintjének 1%-ával megnövelt összegű energiaszámlát kellene fizetnie.

Tehát **ha egy háztartás jelenleg 100 000 forintot költ havonta, akkor az 1%-os pozitív jóléti hatás azt jelenti, hogy havonta további 1000 forint áll majd rendelkezésére** (vagy az energiaszámlák csökkenése, vagy a kapott összegű kifizetés miatt); az 1%-os negatív hatás azt jelenti, hogy a kiadásai további 1000 forinttal emelkednek.

2020-as árakkal számol a modell és 2020-ra korrigált 2015-ös háztartási fogyasztási adatokkal⁶.

Két alapeset hatásait vizsgáltuk: az elsőben az energiaadó irányelv változásaiból (ETD reform) eredő hatásokat, a másodikban ezt kiegészítve a kibocsátáskereskedelmi rendszer kiterjesztésének (ETS2) hatásaival is (1. ábra). A scenáriók felállítása során az újraelosztás kérdésében több esetet is képes a modell vizsgálni (lásd táblázat a következő oldalon).

1. ábra: A modellezés két fő scenáriója

Az ETD reform scenárió három modellezett esete:

- Ahol szükséges, a tagállamok a fosszilis energiahordozókra kivetett adókulcsaikat az ETD szerinti új minimumok szintjére emelik. Magyarországon ennek alapján a gáz és az üzemanyagok adóját meg kellene emelni. Az elektromos áram adója a jelenlegi szinten marad.
- Ahol szükséges, emellett a tagállamok a villamos energia adó mértékét csökkentik úgy, hogy annak az adója legyen a legalacsonyabb. Magyarországon e tekintetben nem történne változás. Amennyiben a költségvetési bevételek csökkennének, azt feltételeztük, hogy a tagállamok más forrásból biztosítják a kieső bevételeket.

⁶ Eurostat, Household Budget Survey 2015

- A második esetnél negatív bevételekkel rendelkező tagállamok a fosszilis energiatermékek megemelt adójából pótolják a kieső bevételeket.

Az ETS kiterjesztése (ETS2) hatásait önállóan is vizsgáltuk, újraelosztás nélkül és két újraelosztási forgatókönyv szerint: I.) az ETS2 teljes tagállami bevétele 25%-ának újraelosztása, illetve II.) a Szociális Éghajlatvédelmi Alapon (SCF) keresztül, az erre vonatkozó Bizottsági javaslat szerint: a tagállamok az ETS2 bevételek 25%-ával járulnak hozzá az Alaphoz, amelyből a javaslat szerinti maximális juttatást megkapják. Az ETD reform és az ETS kiterjesztés együttes vizsgálata során az utóbbi forgatókönyv szerint vizsgáltuk az eredményeket.

Az SCF-javaslat szerint a tagállamoknak a kapott támogatásnak megfelelő mértékű (50%-os) társfinanszírozást kellene nyújtaniuk ahhoz, hogy a SCF-en keresztül hozzájussanak a számukra elkülönített maximális forrásokhoz. A modellben nem specifikáljuk e bevételek felhasználását, de feltételezzük, hogy azok a tagállamok rendelkezésére állnak, és felhasználhatók például a háztartások energiahatékonysági felújítására, elektromos hőszivattyúk telepítésére, tömegközlekedési infrastruktúra fejlesztésére stb. Ez összhangban van az SCF-javaslattal, amely előírja, hogy a teljes összeget (SCF + kiegészítő finanszírozás) a rászoruló háztartások közvetlen jövedelemtámogatásának és a beruházásoknak a kombinációjára kell fordítani.

A kibocsátáskereskedelmi rendszer fontos változója a karbonár (kvótaár), amit 45 EUR/tonna szén-dioxid (CO₂) mértékben alkalmaztunk a modellben, ez az ETS felülvizsgálatának hatásvizsgálatában figyelembe vett 2021-2025-ös időszak átlaga. Kevesebb verzióban, de megvizsgáltuk a 100 EUR/tonna karbonár melletti eredményeket is. Minden esetben feltételezzük, hogy a terheket a végső fogyasztók viselik.

A scenáriókon belül a bevételek újraelosztására vonatkozóan több eset vizsgálatára is alkalmas a modell:

Teherviselők köre	Újraelosztás mértéke	Kedvezményezett köre
<ul style="list-style-type: none">• az adó és kvótafizetési kötelezettség alól nem kapnak mentességet a rászoruló háztartások⁷• a rászoruló háztartások mentességet kapnak a fűtési energia kapcsán az adóterhek alól	<ul style="list-style-type: none">• nincs újraelosztás• az adóbevételek egésze és a Szociális Klímaalap szerinti maximális juttatás elosztásra kerül a háztartások közt• az ETS kiterjesztésből származó bevételek 25%-a kerül újraelosztásra (nem jön létre a SCF) - csak ETS2 bevezetése esetén, ETD reform nélkül	<ul style="list-style-type: none">• a bevételek újraelosztása minden háztartás körében megtörténik• a bevételek újraelosztása minden háztartás körében megtörténik, kivéve azokat, akik mentességet kaptak• a bevételek újraelosztása kizárólag a legszegényebb 50% közt az összes háztartás közül• a bevételek újraelosztása a legszegényebb 70% közt az összes háztartás közül

1. táblázat: A modell által vizsgálni képes esetek különböző szempontok szerint

Számos lehetőség van az eredményeket a modellből lekérni, pl. országok, háztartások mérete, típusa és bevételi forrása szerint.

⁷ kiszolgáltató háztartások: amelyek jövedelme (a megélhetési jövedelem helyettesítésére a kiadásokat használtuk) a szegénységi küszöb alatt van. A szegénységi küszöböt az egyes országok mediánjövedelmének 60%-ában határozzuk meg.

Az alkalmazott modell statikus, vagyis nem feltételez semmilyen magatartásváltozást választ az árváltozásokra, sem a bevételek egy részéből megvalósítható beruházások hatásait, sem más kiegészítő szakpolitikai intézkedések hatásait (pl. az épületek energiateljesítményéről szóló irányelv, az energiahatékonysági irányelv, a felújítási hullám stb. végrehajtása).

3. Az eredmények értelmezéséhez tudni érdemes

A Fit for 55 klímacsomag egyik intézkedése az Energiaadó-irányelv megújítása, mellyel tagállamait klímavédelmi és energiahatékonysági szempontokat jobban figyelembe vevő adókulcs-rendszer bevezetésére kötelezné 2023-ig, véget vetve ezzel a jelenleg hatályban lévő irányelv fosszilis tüzelőanyagoknak való kedvezésének (pl. jelenleg a kerozin kivétel, a szén adója pedig alacsonyabb, mint a földgázé, holott előbbi jelentősen szennyezőbb mind klíma, mind egészségügyi szempontból). A tervezett reformmal szemben több tagország is ellenérzését fejezte ki, és mivel az összes tagállam egyhangú hozzájárulása kell annak bevezetéséhez, egyelőre kétséges, hogy a klímacsomag ezen része elfogadásra kerül-e.

Ha viszont az új minimum adókat bevezetik, az a legtöbb országban, így hazánk esetében is bizonyos energiatermékek árának emelkedésével járna.

Magyarország kormánya 2013-ban a háztartások energiára fordított kiadásainak mérséklése érdekében bevezette rezsi-csökkentési programját, mellyel a lakossági energiaárakat hatóságilag határozta meg, függetlenül a piaci ártól. A jelenleg is hatályban lévő program kiterjed a földgáz-, a villamos energia-, a távhő- és a vezetékes vízszolgáltatásra, ezzel a magyar lakosság a piaci árakhoz és más EU tagállamok háztartásaihoz képest jelenleg jóval alacsonyabb árat fizetnek az energiáért - bár olyan eset is volt, amikor épphogy alacsony piaci árak mellett a magyarok magasabb árat fizettek.

A háztartási fogyasztók villamos energia és földgáz számlájának komponensei jelenleg az energiaárból, a rendszerhasználat/rendszerkészenléti díjből és az általános forgalmi adóból állnak. Kifejezetten energia- vagy karbonadó tehát nem terheli a háztartásokat, viszont az EU-n belüli legmagasabb szintű, 27% általános forgalmi adókulcs miatt a komponens arányaiban nagyobb részét teszi ki költségeiknek az EU átlagnál.

A fűtés és villamos energiafogyasztásra vonatkozó adók jelenleg kizárólag a nem lakossági kategóriába tartozó fogyasztók (1320 kWh fogyasztást meghaladók) energia árazásába épülnek be, akik ezáltal a villamos energiaért kWh-ként körülbelül több mint 1,7-szer magasabb árat fizetnek a lakoságinál. Emellett a kormány a megugró világpiaci árak miatt az üzemanyagárakat is maximalizálta 2021. november 15-től. Az adótartalmat nem érintette a szabályozás - ugyanakkor a gyenge forint miatt már így sem teljesítjük a 2003-as, jelenleg is hatályos EU-s irányelvben elvárt minimum-értékeket.

Az energia minimumadók reformjának egyik célja a fosszilis energiahordozók kivezetése a közlekedés szektorból - beleértve, a közúti-, a légi közlekedést és a hajózást is -, ahol a fosszilis energiahordozóknak kijáró mentességek aránytalan piaci előnyökhöz juttatták a szennyező energiaforrásokat. Ezt a törekvést az ETS2 szintén támogatná, mert például a vasút által felhasznált villanyáram jelenleg is az ETS rendszerben van, ugyanakkor a dízel nincs.

A kőolajszármazékok adóztatása hazánkban jelenleg a jövedéki adó keretében történik, melynek minimumértékét a 2003-as Európai Uniósi irányelv határozza meg⁸: ez a benzinnél 359 euró ezer literenként (kb. 143 Ft/l), a gázolajnál pedig 330 euró ezer⁹ literenként (kb. 132 Ft/l). Magyarországon a forint árfolyamának utóbbi évben tapasztalt kedvezőtlen alakulása miatt egyébként is aktuális lenne az adó mértékének növelése, és ez az adózási irányelv

⁸ Magyarországon a 2003. évi CXXVII törvény a jövedéki adóról és a jövedéki termékek forgalmazásának különös szabályairól ültette ezt át, többször is módosították és már hatályon kívül helyezték; jelenleg a 2016. évi LXIII. törvény a jövedéki adóról van hatályban.

⁹ a hazai jogszabály szerint: 120-125 Ft/l benzin és 110-120 Ft/l gázolaj esetében, függően a kőolaj világpiaci ártól, de ezt épp 2022.02.28-i kormány határozatával csökkentette ideiglenesen május 15-ig Magyarország Kormánya 110 Ft/l benzin és 105,305 Ft/l gázolaj mértékűre.

megváltoztatásával még jelentősebb változtatást igényelne. Az irányelv-tervezet szerint a tagállamok a fosszilis energiahordozókra, villamos energiára kivetett adókulcsaikat az új minimumok szintjére kell majd emelniük - vagy akár csökkenteniük (2. ábra).

	Elektromosság	Benzin	Dízel	Gázolaj	Földgáz	Szén
Ausztria (AT)						
Belgium (BE)						
Bulgária (BG)						
Ciprus (CY)						
Csehország (CZ)						
Németország (DE)						
Dánia (DK)						
Észtország (EE)						
Görögország (EL)						
Spanyolország (ES)						
Finnország (FI)						
Franciaország (FR)						
Horvátország (HR)						
Magyarország (HU)						
Írország (IE)						
Olaszország (IT)						
Litvánia (LT)						
Luxemburg (LU)						
Lettország (LV)						
Málta (MT)						
Hollandia (NL)						
Lengyelország (PL)						
Portugália (PT)						
Románia (RO)						
Svédország (SE)						
Szlovénia (SI)						
Szlovákia (SK)						

2. ábra: Az ETD szerint megkövetelt új minimumadók következtében várható változások az egyes energiahordozók árában, az EU tagállamokban. Vastag betűkkel szedve azok az országok, ahol adónövekedés következne be.

Az új minimumszintek Magyarországon a villamos energia árazását nem érintenék, viszont a fosszilis üzemanyagok (benzin és dízel) és a földgáz árának növekedésével járnának (lásd: 2. táblázat). Pénzben kifejezve összesen mintegy 300 millió EUR (107 milliárd Ft) plusz adóbevételt jelentene - és egyúttal a háztartások ugyanilyen mértékű terhét. Ez az EU tagországok közt a legnagyobb, kiemelkedő bevételi lehetőség még azzal együtt is, hogy a legszegényebb háztartások mentesülnek az adóktól.

Ha emellett az ETS rendszer kiterjesztésére is sor kerülne, az sokkal jelentősebb árváltozásokat vonna maga után, egyúttal az állami bevételek is több mint duplájára emelkednének.

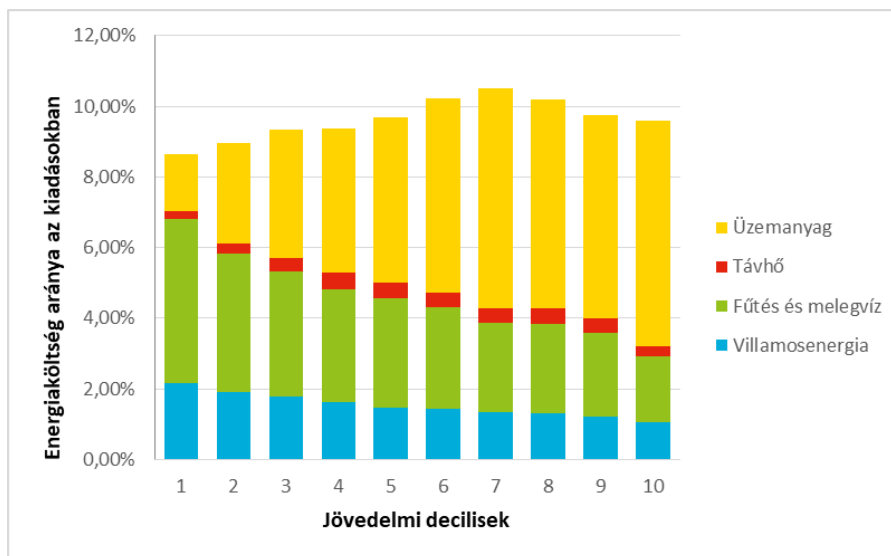
Energiaadó-irányelv reformja esetén	4%	12%	9%	14,5%
Kibocsátáskereskedelmi Rendszer kiterjesztése esetén (45€/CO2 kvótaár mellett)	13%	15%	37%	78%

2. táblázat: A reformok következtében várható fogyasztói áremelkedések az egyes energiahordozók tekintetében Magyarországon

A modellezés során megvizsgáltuk, hogy az egyes típusú energiaráfordítások mekkora részét teszik ki a háztartások költségeinek. A magyar háztartások kiadásainak körülbelül 10%-át fordítják energiaköltségeikre¹⁰, ideértve az áram, fűtés, víz és üzemanyagköltségeket, mely az EU-n belüli átlagos ráfordítások átlagát körülbelül 2%-kal meghaladja.

A 3. ábra az egyes jövedelmi tizedek¹¹ (növekvő sorrendben alsó, közép és felső osztály) energiaráfordításainak arányait mutatja be hazai viszonylatban. Az ábrán jól látszik, hogy míg az alsó 50%-ba eső háztartások ráfordításaik nagy részét arányaiban a fűtés és melegvíz, ill. a villamos energia adja, addig a közép és felső osztály felé haladva már az üzemanyagra fordított költségek dominálnak. Míg az 1-es jövedelmi decilisbe tartozók, tehát a leginkább rászoruló háztartások energiaköltségeinek mindössze 18,5%-a üzemanyagköltség, ez a középosztály esetében már 46-58%, míg a 10-es decilisbe tartozók, tehát a legfelsőbb jövedelmi osztály esetében az arány már a 66,5%-t is eléri.

Az EU átlaghoz képest hazánkban az energiaráfordítás típusait tekintve jóval nagyobb a különbség a rászoruló és a felső jövedelmi osztályok között. Európai Unió szinten az üzemanyagköltségek aránya az alsó és felső középosztály között szintén növekszik, de már a leginkább rászoruló esetében is 31%-ot tesz ki ez a költségtípus, a középosztály körében a hazai viszonyokhoz hasonlóan a ráfordítások felét adja, míg a maximumot a 10-es decilisbe tartozóknál, 54%-kal éri el.

3. ábra: Hazai háztartások ráfordításainak megoszlása energiaköltség típusonként a különböző jövedelmi tizedekben

¹⁰ EUROSTAT Household Budget Survey 2015

¹¹ Jövedelmi tized (decilis): a népességet az egy főre jutó évi nettó jövedelem alapján sorba rendezzük, és az így rendezett személyeket tíz egyenlő részre osztjuk. A teljes sokaság egy tizede alkot egy decilist. Az első tized jelenti a legszegényebbeket, a 10. a leggazdagabbakat.

Mivel hazánk esetében az energia-minimumadó bevezetése/megemlése az üzemanyagok, a szén és a földgáz árát emelné meg, egyik oldalon igazságos lenne, mert a gazdagabbak kiadásában hangsúlyosabb szennyező közlekedési módokra lesz hatással, másik oldalon viszont a földgázzal fűtő szegényebbeket hátrányosan érintené. A hátrányos hatások kompenzálására szerencsére több lehetőség is adódik.

Az eredmények értelmezéséhez fontos megjegyezni, hogy a Közép-Kelet-Európai tagállamok alapvetően nettó kedvezményezettjei lesznek a Szociális Klímaalapot (SCF) - közülük Csehország a legkevésbé -, az összes EU tagállamot vizsgálva pedig Magyarország a hetedik a leginkább kedvezményezett listájában. Hazánknak a befizetés és a jogosultság különbözeteként nettó 174 millió euró¹², jelenlegi árfolyamon számítva kb. 60 milliárd forint nettó bevétele lenne a Szociális Klímaalaptól évente. Tekintve, hogy az EU elvárása szerint a tagállamoknak a közös alaphoz történő hozzájárulás mellett a juttatásoknak megfelelő mértékű önerővel is hozzá kell járulniuk a háztartások támogatásához vagy beruházásokhoz, hazánk körülbelül évente 466 millió euróval, vagyis 163 milliárd forintnyi keretösszegekből tudná mérsékelni a Fit for 55 negatív szociális hatását.

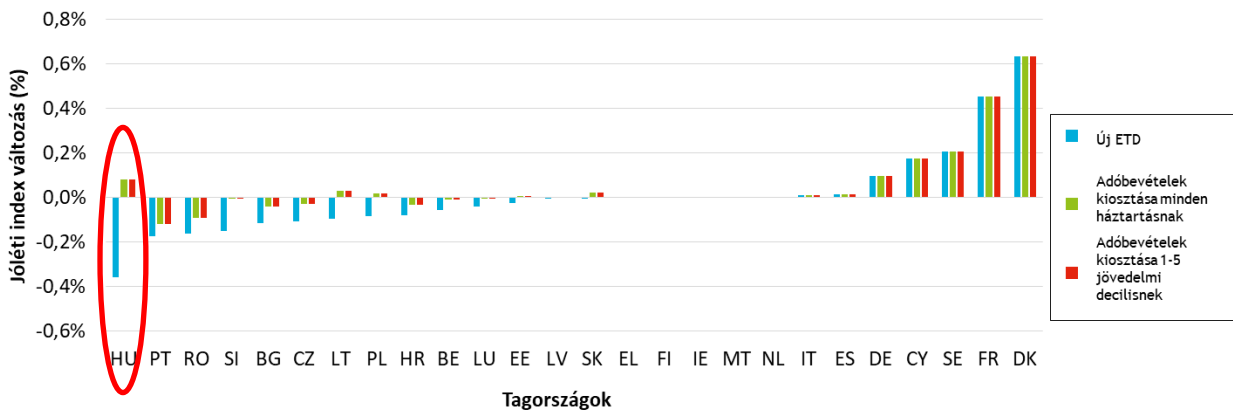
Érdekesség: A Szociális Klímaalap a hazai forrásokkal kiegészítve évente kb. akkora pénzüsszeget jelentene, mint amennyiből a Puskás Aréna megépült.

4. Eredmények I.: Az Energiaadó irányelv reformjainak hatásai

Az első scenáriónk, tehát az ETD reform modellezési eredményei azt mutatják, hogy a minimumadók reformja EU-szinten mérsékelt hatással jár majd a háztartások jóléti indexére, a 4. ábra egyik vizsgált esetében sem elérve a 0,5%-os negatív hatást, ha pedig az ebből adódó plusz bevételek újraelosztása megtörténik, akkor a lakosság néhány kivételtől eltekintve (Portugália, Románia, Bulgária, Csehország) kedvezményezettként kerül ki az intézkedésből. A negatív hatások azonban ezekben az esetekben is elenyészőek.

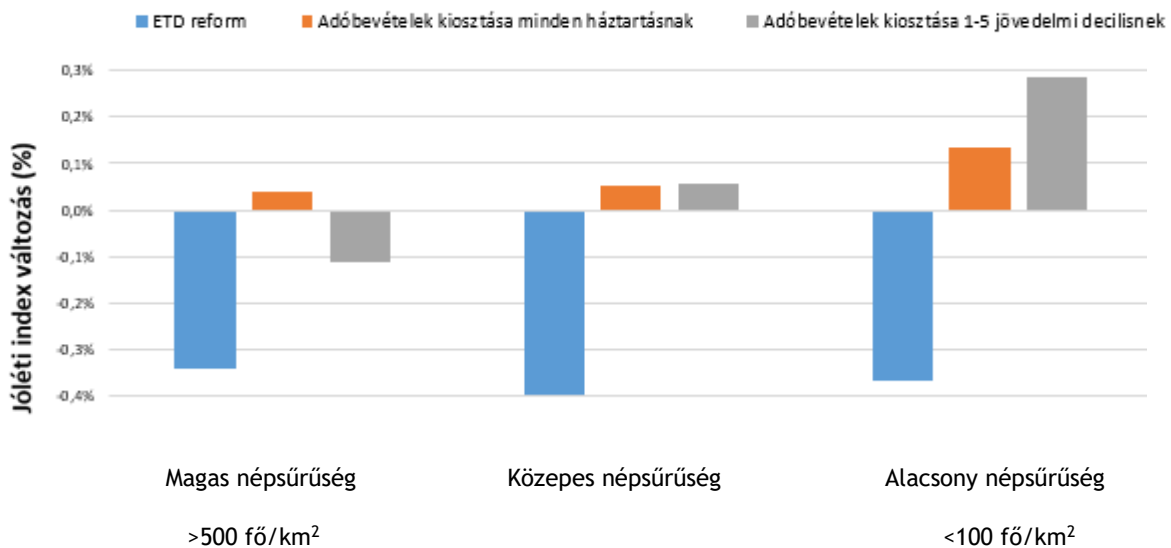
A 4. ábra az ETD reformjainak háztartások jóléti szintjére gyakorolt hatását foglalja össze tagállami szinten, ahogy látszik, a legérzékenyebben a közép-kelet-európai tagállamokat érinti majd a reform, de az újraelosztással a hazai háztartásokra is enyhe pozitív hatást jelez a modell. Azon országok állampolgárai számára jelenthetnek a többiekhez képest érzékelhetőbb pozitív hatást a változások, amelyekben jelenleg magasabb adók vonatkoznak az elektromos áramra, mint amit az irányelv-tervezet előír, tehát esetleg csökkennének a villamos energiaárak. Amennyiben ezeket a tagállamok nem csökkentenék, az enyhe pozitív hatás elmaradna.

¹² a modell az ETS2 bevételeit a tagállamok 2018-as kibocsátási összértékei alapján számolja, míg az Európai Bizottság az ETS2 bevezetésének javasolt időszakára vonatkozó modellezett kibocsátási összértékeket használja a rendelettervezetben.

4. ábra: A tervezett ETD reform várható hatása a háztartások jóléti indexére az EU-ban

Magyarország tekintetében megvizsgáltuk, hogy a népsűrűség alapján 3 kategóriában milyen hatásai lennének a reformoknak (5. ábra). A magas népsűrűség a nagyvárosok lakóit, az alacsony pedig a vidéki területek lakóit fedi le. A megnövekedett adóterhek, amennyiben nem kerülnek vissza a háztartásokhoz, kb. ugyan olyan mértékben, 0,3% körül csökkentenék a magyarok jóléti indexét. A kompenzálásként a háztartások közt egyenlő arányban visszajuttatott jövedelemtámogatások ezt a negatív hatást megszüntetnék. Amennyiben csak a szegényebbek között kerülne szétosztásra az adóbevétel, a vidéki területek lakossága számára kedvezőbb lenne.

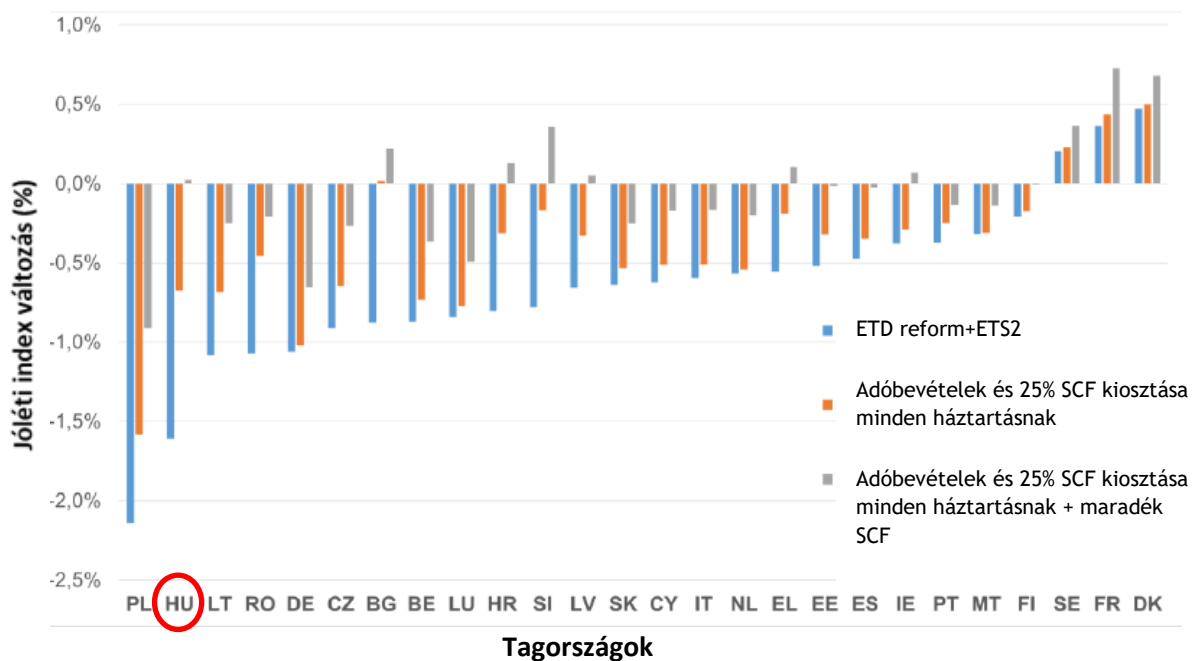
5. ábra: Az ETD reform várható hatása a háztartások jóléti indexére Magyarország különböző népsűrűségű területein

5. Eredmények II.: Az Energiaadó irányelv reformjainak és a Kibocsátáskereskedelmi Rendszer kiterjesztésének együttes hatásai

Második scenáriónk a modellezés során az ETD reform és a Kibocsátáskereskedelmi Rendszer (ETS) kiterjesztés együttes hatásait vizsgálta, az eredmények alapján EU (és nemzeti) szinten már jelentősebb jóléti hatást mutatnak, azonban még így is csak 1-2%-os változásokról beszélünk.

Kiegészítő információként érdekes azt is megnézni, hogy önmagában az ETS kiterjesztése (45€/tCO₂ kvótaárral) milyen hatással lehet az energiatermékek: fűtőanyagok és üzemanyagok áraira. Eredményeink azt mutatják, hogy a fő árváltozások a fűtőanyagok esetében következnenek be. Különösen a kelet-európai országokat érintené a szén-dioxid-ár („karbonadó”) bevezetése. A benzin és a gázolaj ára szinte minden országban 10-15% közötti mértékben növekedne. Magyarországon és Lettországon a földgáz ára 37%-kal, Romániában és Litvániaiban 34%-kal, Bulgáriában és Horvátországban 30%-kal emelkedne. A szén ára még ennél is jelentősebben, néhány kivételtől eltekintve 70% fölötti mértékben növekedne.

Az EU egészét tekintve a bevételek kompenzálása nélkül a lengyel és magyar háztartásokat érintené majd legkedvezőtlenebbul az ETD reform és az ETS kiterjesztés együttes alkalmazása, a támogatások biztosításával azonban a jóléti indexben várható csökkenés a magyar lakosság esetében átlagosan körülbelül 0,6% lesz (6. ábra).

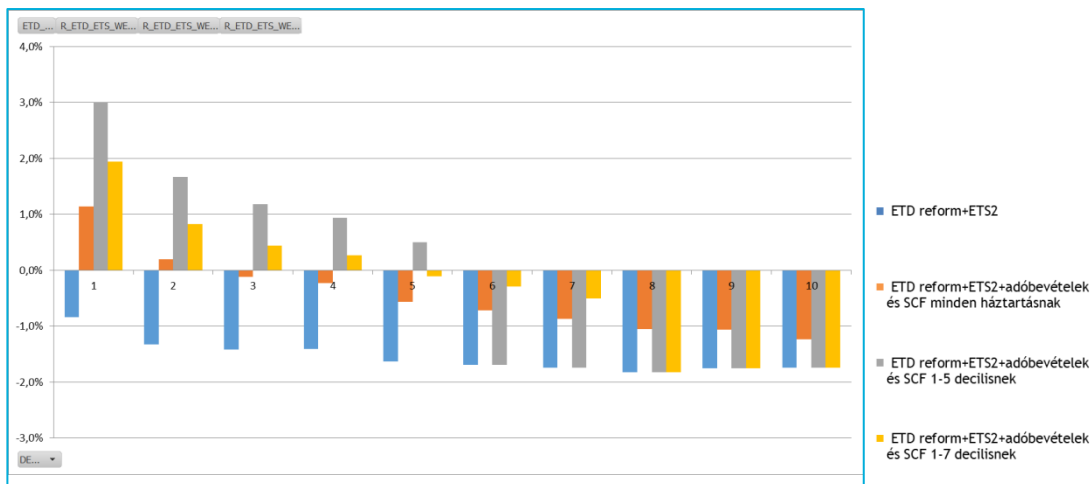
6. ábra A tervezett ETD reform és az ETS kiterjesztés várható hatása együttesen a háztartások jóléti indexére az EU-ban

A modellt hazánk kontextusában vizsgálva az eredmények azt mutatják (7. ábra), hogy **abban az esetben, ha az adó és kvótakötelezettségek bevezetésre kerülnek, a bevételek azonban nem kerülnek újraelosztásra, az minden háztartás jóléti indexére negatív hatással lenne, a üzemanyagköltségek magas részesedése miatt legérzékenyebben a közép és felső osztályt érintené a változás, körülbelül 1,7%-os csökkenéssel a jóléti indexükben. A legszegényebb háztartásoknál ez a szám körülbelül 0,8% lenne.**

Megvizsgáltuk emellett az EU által is javasolt esetet, miszerint az új adóbevételek és a Szociális Klímaalap 25%-a az egyes háztartások körében közvetlen pénzügyi támogatásként kerülne újraelosztásra, kompenzálva őket felmerült kiadásaikért. Feltételeztük, hogy a tagországok élnek az EU irányadása szerinti lehetőséggel, és a leginkább rászoruló (ún. sérülékeny) háztartások mentesülnek a minimumadó okozta többletköltségek alól a fűtési energiát illetően, illetve 3 különböző esetet, miszerint:

1. a kedvezményezettek köre minden háztartásra kiterjed;
2. a pénzügyi támogatás a társadalom legszegényebb 50%-a között kerül kiosztásra;
3. a pénzügyi támogatás a társadalom legalsó 70%-a között kerül kiosztásra (tehát az alsó középosztály is részét képezi).

A három esetet külön vizsgálva azt az eredményt kaptuk, hogy a leginkább rászorulóknak jóléti indexe akkor változik a legkedvezőbben, amennyiben jövedelmüket tekintve a legalsó 50% lesz a források kedvezményezettje. Ebben az esetben az alsó 5 jövedelmi decilis háztartásaira minden esetben kifejezetten pozitív hatással járna az intézkedés, 0,5%-3%-os növekedést eredményezve jóléti indexükben. A támogatások elosztásának ezzel a módjával azonban a közép és felső osztályba tartozó lakosságra nézve negatív hatás prognosztizálható, a modellezés szerint jóléti index szintjükben átlagosan 1,7%-os csökkenés következik majd be.

7. ábra Az ETD reform és az ETS kiterjesztés bevezetésének és a Szociális Klímaalap 25%-ának újraelosztásával járó hatások a hazai háztartások körében, jövedelmi tizedek szerint

Amennyiben a társadalom legalsó 70%-a lesz az újraelosztás kezdeményezettje, azzal alsó középosztályra gyakorolt hatás ugyan még mindig negatív előjelű, azonban jóval mérsékeltabb az előző esetenél, elenyésző, 0,3-0,5%-os jóléti index csökkenéssel.

Amennyiben az újraelosztás minden háztartás között megtörténik, azzal az adóreform és az ETS kiterjesztése jelentette teherviselés és kedvezményezettség megoszlását is arányaiban megváltoztatja a 10 jövedelmi csoport között. Ebben az esetben az intézkedés egyértelmű haszonélvezője a társadalom alsó 20%-a lesz, akik közül az alsó 10% jóléti indexében 1,1%-os pozitív változás prognosztizálható. Az első jövedelmi 2 decilist követően azonban minden csoportra negatív jóléti hatása lenne az intézkedéscsomagnak, a 3-5 decilisbe tartozók körében a negatív hatás mérsékelt, 0,1-0,6% lenne. A közép és felső osztályra gyakorolt negatív jóléti hatás azonban ebben az esetben mérséklődik, mindössze 0,7-1,2%-os csökkenés várható.

Az eredmények tehát azt mutatják, hogy amennyiben a pénzügyi támogatások a leginkább rászoruló 50%-ot kedvezményezik, az a legalacsonyabb jövedelemmel rendelkező háztartások számára kifejezett jóléti növekedéssel járna, viszont a közép és felső osztályra enyhe negatív hatása lenne a reformoknak. Az alsó középosztály esetében némileg tompítható a kedvezőtlen hatás, amennyiben még 2 decilissel bővítik a jogosult háztartások körét, de ez az alsó jövedelmi csoportok alacsonyabb kedvezményezettségi szintjével is járna.

A minden háztartásnak egységesen kiosztásra kerülő források a legszegényebb 20% esetében jóval korlátozottabb jóléti szint növekedéssel járnának, a közép és felső osztály terheit azonban mérsékelnék.

Megvizsgáltuk azt az esetet is, amennyiben a Szociális Klímaalap nem az Európai Bizottság irányadása szerinti 25%-ban kerülne felhasználásra közvetlen pénzügyi támogatásként, hanem az alap teljes keretösszege. A modellezés során az előzőekhez hasonlóan itt is vizsgáltuk az összes/50%/70%-os elosztást a háztartások között és az eredmények szerint a jóval nagyobb keretösszegeből történő kompenzáció a legalacsonyabb jövedelmi csoportok jóléti indexében még kiemelkedőbb pozitív változást eredményezne: az 50% kompenzálás esetében a 1-es decilisenél 5,8%-ot, a közép és felső osztály kedvezőtlen jóléti hatását pedig 0,4-0,7%-kal tömpitaná a SZKA 25%-os keretösszegének felhasználásához képest.

6. Összegzés, szakpolitikai javaslatok

Az eredmények értékelése során fontos szem előtt tartani a célt, hogy egészséges és fenntartható jövőt kíván elérni mind Magyarország, mind az Európai Unió a már elfogadott és hatályos jogszabályok és stratégiák szerint. Az új adók vagy a meglévők emelése e cél elérésének egyik eszköze, és a szűk értelemben vett gazdasági hatások mellett nem szabad megfeledkezni a nehezen számszerűsíthető egyéb hasznokról, mint pl. a tisztább levegő és a klímaváltozás kockázatainak mérséklése.

Ismét hangsúlyozzuk, hogy az Irány az 55%! csomag számos eleme közül csak kettőt vizsgáltunk, ennek megfelelően eredményeink korlátosak, még sok hasonló vizsgálatra lenne szükség.

Az eredmények igazolják - ahogy arra számítani lehetett -, hogy az alacsony jövedelmű háztartásoknak nyújtott mentességek esetén az állami bevételek minden forgatókönyvben alacsonyabbak. Ez a hatás azonban elhanyagolható az alacsony jövedelműek alacsony fogyasztása miatt, Magyarország esetében mindössze 2%-os bevételcsökkenést jeleztek a modellek. Mindenképpen javasolt tehát a mentességeket biztosítani a rászorulóknak.

Az energiaadó irányelv tervezett változásai - feltéve, hogy a bevételek újraelosztása megtörténik -, enyhén kedvezően hat a magyar társadalom jólétére, miközben ösztönzi a szennyező tüzelőanyagok használatának visszaszorítását. Emiatt Magyarországnak érdeke a javaslat támogatása.

A kibocsátáskereskedelmi rendszer kiterjesztése a közlekedési és épületenergetikai szektorra még a Szociális Klímaalap létrehozása mellett is sok kockázatot rejt: a karbon kvóta árak folyamatos változása az energiahordozó-árak változása mellett újabb mozgó elemet hoz be a végfogyasztói energiaárba, ami növelheti az árak változékonyságát.

A két újítás bevezetése együttesen sem érintené számottevően kedvezőtlenül a magyar társadalmat a modelleredmények szerint, még akkor sem, ha nem történne meg a bevételek egy részének közvetlen újraelosztása a társadalomban. Amennyiben a szociális alapú újraelosztás a legszegényebbekre fókuszálna, körükben akár 3%-ot is meghaladó jóléti növekedés valósulna meg.

A Szociális Klímaalap EU által javasolt 25%-os közvetlen pénzügyi támogatásként való felhasználása az eredményeink alapján Magyarországon elegendő a negatív hatások kielégítő mértékű kompenzálására és a legszegényebbek helyzetének javítására.

Javasoljuk, hogy:

- Magyarország támogassa a szennyező energiatermékek adójára vonatkozó reformjavaslatot, álljon ki a szennyező és társadalmat veszélyeztető tevékenységek adóztatása mellett.
- Magyarország éljen a sérülékeny háztartások védelmében biztosított lehetőségekkel.
- Minél kevesebb (max. 3), leginkább rászoruló jövedelmi tizedbe tartozó háztartás körében ossza szét az adóbevételeket, így nem csak jelképesen, hanem érdemben csökkenhetnének a jövedelmi különbségek.

- A lakossági épületenergetikai felújítások támogatására és a leginkább fenntartható közlekedési módok fejlesztésére fordítsa a Szociális Klímaalap fejlesztési forrásait. Így egyrészt valódi, hosszú távú rezsicsökkentést biztosítana, másrészt a középosztály valós alternatívákat kapna a megnövekvő üzemanyagárak mellett közlekedési igényeik kielégítésére. Fenntartható közlekedési mód alatt elsősorban a gyalogos és kerékpáros, másodsorban a vasúti közlekedést értjük.
- Ne fordítson pénzt és erőforrásokat „az olcsó energia mindenkinek jár” mítoszának fenntartására. Folytasson széleskörű kampányt annak érdekében, hogy:
 - a magyar lakosság átérezze saját felelősségét a 2020. évi XLIV. törvényben rögzített klímacélok elérésében,
 - váljon energiatudatosabbá és
 - előnyben részesítse az energiahatékonyságot, a fenntartható közlekedési módokat és a megújuló energiák alkalmazását, amikor csak lehetséges.
- A kibocsátáskereskedelmi rendszer bizonytalanságai miatt - amennyiben ezek nem tisztázódnak további kutatások által vagy nem egészül ki bizonytalanságot csökkentő elemekkel a javaslat - annak kiterjesztése helyett egy fix karbonadó jelenthet megoldást a szennyező energiatermékek használata csökkentésének ösztönzésére. Elsősorban az üzemanyagok erőteljesebb megadóztatását javasoljuk (a közösségi közlekedésben használt üzemanyagok kivételével), mert így a magasabb jövedelműek nagyobb arányban viselnék a magasabb terheket.

Ezen felül általános alapelvként szem előtt kell tartani, hogy Magyarország szüntesse meg minden környezetromboló beruházás, szolgáltatás és termék támogatását és érvényesítse a „szennyező fizet” elvet a gyakorlatban.

7. Források, további információk

Az egész Európai Unióra vonatkozó modellezési eredményeket az [IEEP foglalta össze](#) (angol nyelven), míg az alábbi tagországokra más partnereink végezték el az elemzést nemzeti nyelveken:

Németországban az [Ecologic Institute](#),
Csehországban az [Association for International Affairs](#),
Spanyolországban a [Basque Centre for Climate Change](#),
Franciaországban az [IDDRI](#) és
Lengyelországban a [Wise-Europa](#).

Források:

Módszertani leírás: E.A. Epelde et al: Modelling the direct socioeconomic impacts of the New Energy Taxation Directive (ETD) and the extension of the ETS on transport and Building sectors, BC3, 2022 elérhető:

<https://api.otea.info/storage/2022/03/08/d87a258a425adcad49f3cb35a268fe6ad52935ba.pdf>

2016. évi LXVIII. törvény a jövedéki adóról (hatályos: 2022. első fél évében)

Európai Klímarendelet: Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/1119 rendelete (2021. június 30.) a klímasegesség elérését célzó keret létrehozásáról és a 401/2009/EK rendelet, valamint az (EU) 2018/1999 rendelet módosításáról

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1119&from=EN>

Az Európai Bizottság javaslata az Európai Tanács energiatermékek és a villamos energia uniós adóztatási keretének átszervezéséről szóló irányelv módosításáról

Az Európai Bizottság javaslata a Szociális és Klímaalap létrehozására vonatkozó rendeletről 57/2022. (II. 28.) Korm. rendelet hatósági üzemanyagárral kapcsolatos egyes intézkedésekről <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/?uri=CELEX:52021PC0568>

A Tanács 2003/96/EK irányelve (2003. október 27.) az energiatermékek és a villamos energia közösségi adóztatási keretének átszervezéséről

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003L0096&from=HU>

Az Európai Parlament és a Tanács 2003/87/EK irányelve (2003. október 13.) az üvegházhatást okozó gázok kibocsátási egységei Közösségen belüli kereskedelmi rendszerének létrehozásáról

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003L0087&qid=1646752747950&from=EN>

Ready for carbon neutral by 2050? Assessing ambition levels in new building standards across the EU, BPIE, 2022

<https://www.bpie.eu/publication/ready-for-carbon-neutral-by-2050-assessing-ambition-levels-in-new-building-standards-across-the-eu/>

Egyéb források:

<https://www.greenpolicycenter.com/index.php/2021/09/21/meltanyos-vagy-zold-atmenet/>

https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e77b047-e4f0-11eb-a1a5-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_4&format=PDF

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_21_3662

<https://masfelfok.hu/2021/07/12/futes-kozlekedes-hus-arat-is-befolyasolja-az-unios-klimapolitika-reformja-eu-esr/>

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_3541

<https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/green-deal/eu-plan-for-a-green-transition/>

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/MEMO_11_238

https://europa.eu/youreurope/business/taxation/excise-duties-eu/product-excise-duties/index_hu.htm#energy